

LIKVIDNOST I UPRAVLJANJE SREDSTVIMA

Likvidnost banke je slaba i izaziva značajnu zabrinutost supervizora zbog rasta potreba za likvidnošću a nedostatka operativnih sredstava za promptno izvršenje dospjelih obaveza. Rast ključnih bilansnih pozicija Banke, naročito ukupnih depozita u čijoj strukturi oročeni depoziti imaju značajno učešće, stabilnost najvećih deponenata Banke na jednoj strani, a problemi u operativnom izvršenju dospjelih obaveza Banke i nedostajućeg iznosa sredstava na obračunskom računu na drugoj strani ukazuju da je kvalitet upravljanja rizikom likvidnosti slab. Nedostajući iznos likvidnih sredstava Banka premošćava uzimanjem kratkoročnih kamatonosnih depozita i kratkoročnih međubankarskih deviznih kredita od domaćih banaka pod uslovima koji su nepovoljniji od sličnih aranžmana na bankarskom tržištu, što dodatno ukazuje na bančine probleme sa likvidnošću. Ukupan rizik likvidnosti je visok.

Kontrolom transfera odobrenja u 2008. godini ustanovljen je problem sa likvidnošću zbog toga što Banka u pojedinim danima nije imala dovoljno sredstava na svom obračunskom računu za izmirenje naloga za plaćanje nalagodavaca, ili nije izvršavala blagovremeno povećanje projektovanog limita za pokriće negativne neto pozicije u kliringu. Kontrola je identifikovala 10 nelikvidnih dana u periodu januar-jun 2008. godine, u kojima su platne poruke odbijene zbog nedovoljnog salda na obračunskom računu Banke. Takođe, kontrola je utvrdila da je Banka u pet radnih dana imala dovoljno sredstava na obračunskom računu, ali u tim danima nijesu realizovani nalozi klijenata Banke kroz DNS sistem u iznosu od 92.891,31 EUR-a. To znači da je nepažnjom ili nesavjesnim odnosom ovlašćenog lica za obavljanje platnog prometa u zemlji nije izvršena blagovremena dodatna razervacija sredstava sa obračunskog računa Banke za pokriće negativne neto pozicije u kliringu. Ovi propusti ukazuju da Banka ne obezbjeđuje dnevni monitoring DNS i RTGS transakcija u sistemu i na ozbiljne propuste u planiranju i izvršavanju dnevnih obaveza za plaćanje, što je posljedica neadekvatnog upravljanja sredstvima banke.

Nedostajuća likvidna sredstva su pretežno registrovana kod plaćanja u neto obračunu u odloženom vremenu. Pregled dana sa odbijenim platnim porukama, zbog nedostajućeg iznosa likvidnih sredstava na obračunskom računu Banke za realizaciju naloga u RTGS-u i neizdvajanja potrebnih sredstava za plaćanje u DNS-u, prikazan je sledećom tabelom:

Nelikvidni dani	DNS		RTGS		UKUPNO		Saldo na obračunskom računu
	Broj odbijenih poruka	Nedostajući iznos likvidnih sredstava	Broj odbijenih poruka	Nedostajući iznos likvidnih sredstava	Broj odbijenih poruka	Nedostajući iznos likvidnih sredstava	
23.01.08	51	26.558,06			51	26.558,06	32.239,33
08.02.08	39	32.049,62	42	5.935,43	81	37.985,05	1.341,58
28.02.08	7	2.818,58			7	2.818,58	23,87
06.03.08	38	44.691,90			38	44.691,90	84.748,89
27.03.08	13	10.907,81			13	10.907,81	5.047,01
03.04.08	17	10.707,99			17	10.707,99	1.093.891,13
07.04.08			2	1.005,00	2	1.005,00	120,12
08.04.08	9	4.208,13			9	4.208,13	36.092,94
16.05.08	15	6.725,23			15	6.725,23	14.652,84
23.05.08			84	10.988,88	84	10.988,88	4.883,13
27.05.08			36	2.471,36		2.471,36	51,54
03.06.08	30	16.077,11			30	16.077,11	517,36
04.06.08	60	60.821,39	25	876,22	85	61.697,61	0,90
05.06.08	51	69.705,18			51	69.705,18	17.384,28
13.06.08	41	142.782,98			41	142.782,98	2.569,26
Ukupno	371	428.053,98	189	21.276,89	560	449.330,87	

Stanje na obračunskom računu banke nije dovoljno za izmirenje tekućih obaveza. Prosječan dnevni saldo na obračunskom računu Banke u periodu januar – jun 2008. godine je kritično nizak. Prosječno dnevno stanje na obračunskom računu Banke u prvoj polovini 2008. godine iznosi 97.157 EUR-a, što je nedovoljno s obzirom na obim prometa i broj transakcija koji banka dnevno izvršava. Pregled prosječnih dnevnih salda na obračunskom računu Banke u 2008. godini prikazan je sljedećom tabelom:

Mjesec	Ukupan saldo svih dana u mjesecu	Broj radnih dana	Prosječan dnevni saldo na računu u tekućem mjesecu
Januar	2.862.489	21	136.309
Februar	1.123.412	21	53.496
Mart	5.407.383	22	245.790
April	2.296.315	22	104.378
Maj	369.460	19	19.445
Jun	182.664	21	8.698
Ukupno	12.241.723	126	97.157

Datum	Saldo na obračunskom računu Banke
16.01.08	1.780,94
22.01.08	4.391,06
06.02.08	3.966,81
08.02.08	1.341,58
25.02.08	774,61
28.02.08	23,87
04.03.08	742,05
05.03.08	1.810,50
27.03.08	5.047,01
07.04.08	120,12
05.05.08	449,61
09.05.08	4.495,75
14.05.08	5.094,57
27.05.08	51,54
03.06.08.	517,36
04.06.08	0,90

Pregled dana sa kritično niskim iznosom salda na obračunskom računu Banke u periodu januar – jun 2008. godinu prikazan je sledećom tabelom:

Banka nije u stanju da izvrši naloge za plaćanje klijenata (nalogodavaca) u svakom trenutku u toku bankarskog dana jer nema pokrića na obračunskom računu tj. raspoloživih sredstava za izvršavanje međubankarskih plaćanja klijenata banke. Kontrolom transakcija u međubankarskom plaćanju sa obračunskog računa Banke, kontrola je ustanovila veliki broj dana u kojima nisu bili ispunjeni uslovi za promptno izvršenje naloga za plaćanje kao bezuslovne instrukcije date banci da izvrši transakciju plaćanja u RTGS-u, zbog nedovoljnog pokrića na obračunskom računu Banke.

Pregled poruka za plaćanje na čekanju u periodu januar-jun 2008. godine, zbog nedostatka sredstava na obračunskom računu banke u trenutku podnošenja naloga za plaćanje, a koje su realizovane do kraja dana po prilivu sredstava na obračunski račun Banke, prikazan je sledećom tabelom:

Mjesec	Broj radnih dana u mjesecu	Broj dana sa registrovanim porukama na čekanju	Ukupan broj poruka na čekanju u mjesecu	Prosječan broj poruka na čekanju u danima sa registrovanim porukama na čekanju
Januar	21	15	1.086	72
Februar	21	16	1.374	86
Mart	22	15	1.093	73
April	22	15	1.062	71
Maj	19	17	3.683	217
Jun	21	19	2.643	139
Ukupno	126	97	10.941	112

Banka ima lošu praksu ispostavljanja naloga za plaćanje nosiocima sa stepenom prioriteta 50, koji će automatski biti odbijeni ako banka nema dovoljno pokrića na svom obračunskom računu i vraćeni pošiljaocu. Ovo se posebno odnosi na transakcije koje se odnose na uplatu javnih prihoda na račune koje propisuje ministarstvo nadležno za poslove finansija i transakcije u korist i na teret računa Državnog trezora. Procenat poslatih poruka sa prioritetom 50, u ukupnom broju poslatih poruka za plaćanje u RTGS prelazi trećinu svih ispostavljenih naloga za plaćanje. Pregled učešća poruka sa stepenom prioriteta 50 u svim porukama na mjesečnom nivou u periodu januar-jun prikazan je sledećom tabelom:

Mjesec	Ukupan broj ispostavljenih naloga za plaćanje	Ukupan broj ispostavljenih naloga za plaćanje sa prioritetom 50	% naloga sa prioritetom 50 u ukupnom broju naloga
Januar	35.065	13.378	38
Februar	50.966	21.579	42
Mart	54.765	23.333	43
April	55.822	21.081	38
Maj	62.292	29.488	47
Jun	83.298	31.962	38
Ukupno	342.208	140.821	41

Pregled odbijenih naloga za plaćanje sa stepenom prioriteta 50 u periodu januar-jun 2008. godine prikazan je sledećom tabelom:

Mjesec	Broj radnih dana u mjesecu	Broj dana sa odbijenim porukama sa stepenom prioriteta 50	Ukupan broj odbijenih poruka sa stepenom prioriteta 50	Prosječan broj odbijenih poruka u danima sa registrovanim odbijenim porukama
Januar	21	14	643	46
Februar	21	16	978	61
Mart	22	17	780	46
April	22	15	512	34
Maj	19	17	2.628	155
Jun	21	19	2.068	109
Ukupno	126	98	7.609	78

Banka ima lošu praksu slanja platnih poruka koje nisu validne jer se šalju u vrijeme koje nije u skladu sa dnevnim terminskim planom RTGS-a. Ovako poslate poruke RTGS sistem automatski odbija, pa je banka dužna da ih ponovo kreira i šalje na realizaciju. Ovim činjenjem, banka je postupila u suprotnosti sa članovima 12 i 37 Odluke o načinu izvršavanja

međubankarskih plaćanja sa obračunskih računa učesnika u međubankarskom platnom sistemu. Pregled dana i broja poruka poslatih u vrijeme koje nije u skladu sa dnevnim terminskim planom RTGS-a prikazan je u sledećoj tabeli:

Mjesec	Broj radnih dana	Broj dana sa odbijenim porukam zbog slanja van dnevnog terminskog plana RTGS-a	Ukupan broj odbijenih poruka zbog slanja van dnevnog terminskog plana RTGS-a	Prosječan broj odbijenih poruka u danima sa registrovanim odbijenim porukama
Januar	21	21	1.982	94
Februar	21	21	2.406	115
Mart	22	21	3.470	165
April	22	22	2.683	122
Maj	19	19	3.670	193
Jun	21	21	4.895	233
Ukupno	126	125	19.106	153

Kontrolom pojedinačnih transakcija u platnom prometu Banke, utvrđene su određene nepravilnosti koje se tiču neizvršavanja naloga za plaćanje koje su izdali nalogodavci, a koje je Banka dužna da izvrši u toku bankarskog dana u kome ih je primila, ili na datum valute, ako je taj datum naznačen na nalogu za plaćanje, zavisno od toga koji je datum kasniji, što ukazuje na postupanje Banke suprotno zdravoj bankarskoj praksi. Ovim Banka krši član 15. Odluke o platnom prometu u zemlji.

Klijent Banke, «Bjelasica Rada» AD Bijelo Polje, izdala je nalog za plaćanje Banci, u korist NLB Interfinanz AG, Cirihi, 21.01.2008. godine, sa valutom 28.01.2008. godine u iznosu od 2.143.536,79 EUR-a. Saldo na računu klijenta banke sa danom izdavanja naloga za plaćanje je iznosio 2.604.292,91 EUR-a. Banka je 21.01.2008. godine sa redovnog računa «Bjelasice Rada» izvršila prenos na devizni račun klijenta, iznos naveden u nalogu za plaćanje i istog dana stornirala pomenuti iznos za plaćanje. Primljeni nalog za plaćanje banka je djelimično izvršavala sa deviznog računa klijenta u 5 navrata u ukupnom iznosu od 986.289,63 EUR-a i to: 23.04.2008. godine iznos od 286.289,63 EUR-a; 07.05.2008. godine iznos od 200.000,00 EUR-a; 08.05.2008. godine iznos od 200.000,00 EUR-a; 15.05.2008. godine iznos od 150.000 EUR-a; 20.05.2008. godine iznos od 150.000, 00 EUR-a. Banka, u postupku kontrole ove transakcije, nije iznijela razloge za storniranje ove transakcije i njeno djelimično naknadno izvršenje. Kontrola je utvrdila, da klijent banke poslije 25.05.2008. godine, nema dovoljno sredstava za izvršenje ovog naloga, jer je tog dana sa Bankom zaključio Ugovor o oročenom depozitu-kolateralu u iznosu od 1.150.000 EUR-a za kredit koji je banka odobrila trećem licu.

Klijent banke, «CO Kankaraš D.O.O. Podgorica», podnio je nalog za plaćanje Banci, u korist «Color D.D. Medvode, Slovenija», 05.06.2008. godine, sa valutom 12.06.2008. godine u iznosu od 16.474,00 EUR-a. Saldo na računu klijenta banke sa danom izdavanja naloga za plaćanje je iznosio 18.581,71 EUR-a. Banka je istog dana pomenuti iznos za plaćanje prenijela na devizni račun klijenta. Transakciju plaćanja Banka je izvršila sa 14 dana zakašnjenja tj. 26.06.2008. godine. Kontrolom dokumentacije koja prati ovu transakciju, kontrola je uočila mogućnost sistemske promjene datuma valute koji se ne poklapa sa datumom valute koji je klijent Banke naznačio u svom nalogu za plaćanje. Inicijalni nalog za plaćanje formiran na osnovu instrukcija klijenta i potvrda o unešenom nalogu u sistem za plaćanje koja se inicijalno dostavlja klijentu je promijenjen i sadrži datum valute kada je Banka stvarno izvršila transakciju plaćanja.

Klijent Banke, «Sindikalna organizacija AD Rudnici boksita, Nikšić», podnio je nalog za plaćanje Banci, u korist svog računa kod druge banke, dana 21.07.2008. godine, u iznosu od 450.000,00 EUR-a. Saldo na računu klijenta banke sa danom izdavanja naloga za plaćanje je iznosio 486.517,14 EUR-a. Istog dana banka je stornirala nalog. Banka, u postupku kontrole ove transakcije, nije iznijela razloge za storniranje ove transakcije.

Uzimajući u obzir prethodno navedene propuste koji se odnose na loše upravljanje rizikom likvidnosti od strane menadžmenta, činjenica je da je Banka, na drugoj strani, u periodu od prethodne kontrole ostvarila značajan rast ukupnih depozita, u čijoj strukturi oročeni depoziti imaju značajno učešće, stabilnu strukturu najvećih deponenata Banke, zadovoljavajuću ročnu usklađenost finansijske aktive i finansijskih obaveza.

Ukupni depoziti Banke u periodu između dvije kontrole rastu za 54,73%, s tim što u 2008. godini bilježe nešto umjereniji rast. U svim mjesecima u posmatrnom periodu depoziti rastu osim u januaru 2008. godine kada je primijećen njihov neznatni pad od 0,13%.

Struktura depozita Banke, kako sa stanovišta ročnosti, tako i po nosiocima oscilira u periodu između dvije kontrole. Oročeni depoziti Banke konstantno rastu i to za 58,34% u posmatranom periodu. Depoziti po viđenju rastu nešto sporije u istom periodu i to za 44,83%. Međutim, depoziti po viđenju u periodu januar-mart 2008. godine padaju i to za 33,1 mil.EUR-a, odnosno za 20,30%. U aprilu i maju ove godine depoziti po viđenju dostižu nivo od oko 150 mil. EUR-a, što čini 92% najvećeg iznosa ovih depozita iz decembra 2007. godine, da bi u junu mjesecu ponovo pali na nivo od 122,9 mil.EURa, odnosno za 18% u odnosu na prethodni mjesec. Odnos oročenih depozita i depozita po viđenju u ukupnim depozitima banke je na približnom nivou u periodu između dvije kontrole. Na 31.10.2007. godine ovaj odnos je iznosio 73%:27% u korist oročenih depozita, dok je na 30.06.2008. godine ovaj odnos iznosio 75%:25%.

U strukturi oročenih depozita najznačajnije učešće imaju depoziti do 3 godine koji čine 57% oročenih depozita. Ovi depoziti značajno rastu od februara do juna 2008. godine i to za 37,21%. Depoziti do 1 godine čine 20% ukupno oročenih depozita koji u periodu februar-jun 2008. godine ostvaruju pad od 18,29%, ali i značajan rast od 109% u odnosu na stanje 31.10.2007. godine. Depoziti do 3 mjeseca i depoziti preko 3 godine čine 33% ostatka oročenih depozita, s tim što depoziti do 3 mjeseca rastu u periodu između dvije kontrole za 77% (nominalno 18,2 mil.EUR-a), dok depoziti preko 3 godine rastu u istom periodu za 376% (nominalno 31,7 mil.EUR-a).

U periodu između dvije kontrole najveći rast depozita po viđenju ostvaruju depoziti privatnih kompanija, nominalno za 29,9 mil.EUR-a, odnosno za 72%. Ova kategorija deponenata takođe ostvaruje najznačajniji rast oročenih depozita u istom periodu i to nominalno za 64,4 mil.EUR-a, odnosno za 107%. Značajan rast oročenih depozita ostvaruju i depoziti fizičkih lica i to za oko 70 mil.EUR-a, odnosno za 65%.

Najveći pad depozita po viđenju u uporednom periodu ostvaruju depoziti fizičkih lica i to za 11 mil.EUR-a, odnosno za 45%. Pad depozita po viđenju je evidentan kod depozita koji potiču od opština i banaka i to za 11%, odnosno za 50%, međutim ovi depoziti nemaju značajno učešće u ukupnim depozitima banke. Oročeni depoziti od državnih preduzeća i banaka ostvaruju pad u uporednom periodu za 18%, odnosno za 100%.

Depoziti privrede i fizičkih lica čine 74% ukupnih depozita banke. Njihovo učešće na 31.10.2007. godine je iznosilo 70%. Depoziti fizičkih lica konstantno rastu u svim mjesecima, osim u junu 2008. godine kada ostvaruju pad za 18,3 mil.EUR-a. Depoziti privatnih

30. juna 2008. godine

kompanija ostvaruju pad u januaru i martu 2008. godine, dok u junu 2008. godine značajno rastu za 28,2 mil.EUR-a, odnosno za 17% u odnosu na prethodni mjesec.

Struktura i trend depozita banke u periodu između dvije kontrole (hilj.EUR-a)

Depoziti	31.10.2007.				30.06.2008.				Rast/pad
	Po Viđenju	Oročeni	Ukupno	%	Po Viđenju	Oročeni	Ukupno	%	
Vlada i vlad.agenc.	48	7.012	7.060	2,22	1.440	10.164	11.604	2,36	64
Fondovi	262	12.498	12.760	4,02	8.807	20.704	29.511	6,00	131
Opštine (javne org.)	9.352	34.605	43.957	13,83	8.345	38.391	46.736	9,51	6
Državna preduzeća	1.412	10.623	12.035	3,79	5.878	8.675	14.553	2,96	21
Privatna preduzeća	41.790	60.269	102.059	32,12	71.729	124.644	196.373	39,94	92
Preduzetnici	182	-	182	0,06	253	-	253	0,05	39
Banke	2.410	3.000	5.410	1,70	1.213	-	1.213	0,25	-78
Finansijske institucije	77	10.106	10.183	3,20	811	10.340	11.151	2,27	10
Neprofitne organizacije	1.461	-	1.461	0,46	1.534	-	1.534	0,31	5
Fizička lica	24.611	94.181	118.792	37,39	13.619	155.172	168.791	34,33	42
Ostalo	3.289	551	3.840	1,21	9.321	603	9.924	2,02	158
Ukupno:	84.894	232.845	317.739	100	122.950	368.693	491.643	100	55

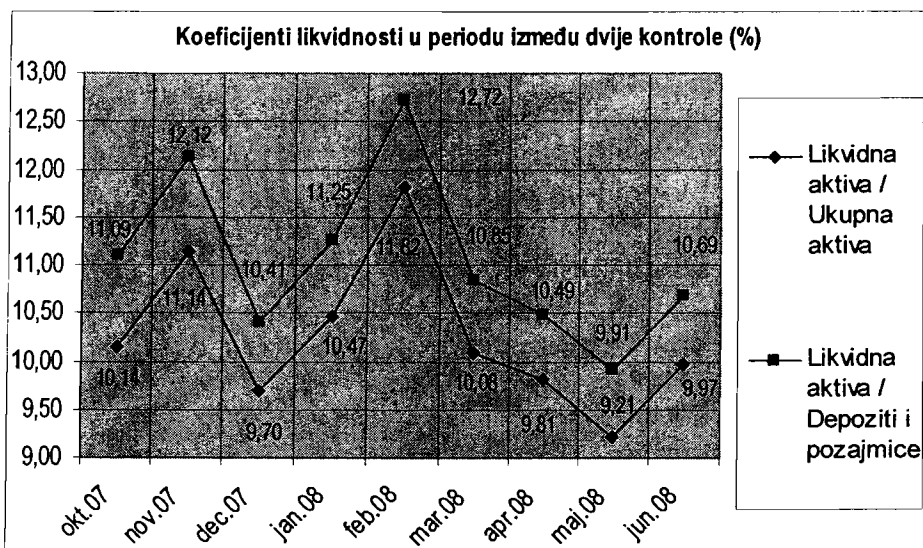
Veći dio ukupnih depozita je kamatonosan. Kamatonosni depoziti čine 93% ukupnih depozita banke, dok je njihovo učešće na 31.10.2007. godine iznosilo 98%. Pasivne kamatne stope Banke za pravna lica se kreću u rasponu 1%-1,75% za depozite po viđenju u zavisnosti od prosječnog stanja depozita, s tim što se za depozite po viđenju pravnih lica sa prosječnim stanjem preko 250 hilj.EUR-a pasivna kamatna stopa reguliše ugovorno. Na oročene depozite pravnih lica bez namjene Banka primjenjuje kamatnu stopu u rasponu od 3%-7% u zavisnosti od roka oročenja, dok se kod oročenih depozita pravnih lica sa namjenom primjenjuje ugovorna pasivna kamatna stopa. Na depozite fizičkih lica po viđenju banka plaća godišnju kamatu od 1,5%, dok se na oročene štedne uloge fizičkih lica bez namjene kamatna stopa kreće u rasponu 3,20%-7%. Na iznose štednih uloga do određenog nivoa kamatna stopa se po svim vrstama oročenja uvećava za 0,30%-0,80%. Na iznose štednih uloga preko 100 hilj.EUR-a kamatna stopa po svim vrstama oročenja se posebno ugovara. Kamate po aktivnim poslovima Banke se kreću u rasponu od 6%-15% na godišnjem nivou. Visina aktivne kamatne stope se utvrđuje u zavisnosti od boniteta zajmotražioca i kvaliteta instrumenata obezbjeđenja kredita. Izuzetno i ukoliko postoji poseban ekonomski interes Banke i specifičan aranžman, menadžment Banke ima ovlaštenja da može odstupiti od kamatne politike, odnosno za pojedine poslove određivati i drugačija visina kamatnih stopa, zavisno od pogodbe. Spređ kamatnih stopa Banke kao razlika između prihoda od kamata u odnosu na prosječnu prihodonosnu aktivu i rashoda od kamata u odnosu na prosječnu kamatonosnu pasivu na 30.06.2008. godine iznosi 3,67%. Spređ kamatnih stopa u sistemu iznosi 3,82%. Prosječna ponderisana pasivna kamatna stopa banke na 30.06.2008. godine iznosi 5,14% i veća je od prosječne sistemske stope koja iznosi 3,73%. Prosječna ponderisana pasivna kamatna stopa na depozite fizičkih lica koja iznosi 6,58% znatno je veća od

sistemske stope za ovu kategoriju klijenata koja iznosi 3,87%. Prosječna ponderisana pasivna kamatna stopa na depozite pravnih lica banke iznosi 4,39%, dok je sistemska 3,61%.

Likvidna aktiva banke na 30.06.2008. godine iznosi 54,5 mil.EUR-a i u odnosu na njeno stanje iz prethodne kontrole ostvaruje rast od 48,33%. Kretanje likvidne aktive na mjesečnoj osnovi u ovom periodu oscilira, s tim što je u martu i maju 2008. godine primijećen njen pad u odnosu na prethodne mjeseci.

Ključni koeficijenti likvidnosti u periodu između dvije kontrole osciliraju. Koeficijent likvidne aktive u odnosu na ukupnu aktivu nije zadovoljavajući. Najveći nivo odnosa likvidne aktive u odnosu na ukupnu aktivu kao i u odnosu na depozite i pozajmice, Banka dostiže u februaru mjesecu 2008. godine, od kada ovi koeficijenti ostvaruju tromjesečni pad, da bi se u junu 2008. godine nešto poboljšali. Pad likvidne aktive u martu 2008. godine, bez obzira na neznatan rast ukupne aktive od svega 0,70% u odnosu na prethodni mjesec utiče na smanjenje koeficijenta odnosa likvidne aktive i ukupne aktive Banke. Aktiva Banke u aprilu i maju ove godine raste znatno brže od rasta likvidne aktive što uslovljava pad ovog koeficijenta. Kretanje koeficijenata likvidne aktive u odnosu na ukupnu aktivu kao i u odnosu na depozite i pozajmice prikazan je grafikonom 1.

Grafikon 1

Koeficijent kredita u odnosu na depozite banke je visok i iznosi 96,34%. U svim mjesecima od posljednje kontrole do 30.06.2008. godine, osim u februaru mjesecu kada je iznosio 93,84%, ovaj koeficijent je preko 95%. Koeficijent neto kredita u odnosu na depozite i pozajmice je takođe visok i iznosi 91,41% uz neznatne oscilacije u uporednom periodu između dvije kontrole. Rast aktive banke prati rast kreditnih aktivnosti, tako da je odnos kako odobrenih kredita tako i neto kredita u odnosu na ukupnu aktivu Banke konstantan u periodu između dvije kontrole.

Najveći deponenti banke obuhvataju skoro trećinu ukupnih depozita. Struktura 15 najvećih deponenata banke se može smatrati stabilnom. Njihovo učešće u ukupnim depozitima banke se kreće u rasponu od 35,02% na 31.10.2007. godine, preko 33% koliko su učestvovali u ukupnim depozitima na 31.12.2007 i 31.03.2008. godine, do sadašnjih 30,46%. U strukturi najvećih 15 deponenata na 30.06.2008. godine 4 deponenta prvi put učestvuju sa značajnim procentom u ukupnim depozitima (Hydra commercial investments sa 2,03% u ukupnim depozitima, Gojko Kapisoda sa 1,68%, Crnogorska plovidba AD Kotor sa 1,67% i Lafino

30. juna 2008. godine

Trade LLC sa 1,22% učešća u ukupnim depozitima). Ostali deponenti zadržavaju približan uticaj u deponentskoj strukturi najvećih deponenata banke u periodu od posljednje ciljne kontrole do 30.06.2008. godine. Postojećih 15 najvećih deponenata banke su neznatno povećali svoje zajedničko učešće u ukupnim depozitima i to sa 28,22% koliko su učestvovali u ukupnim depozitima na dan prethodne kontrole, preko 27,25% na 31.12.2007. godine i 29,42% na prvi kvartal 2008. godine. Najveći deponent banke, MNSS Limited sa značajnih 6,30% učešća u ukupnim depozitima (31 mil EUR-a), povećao je svoj uticaj u depozitima banke koji je na 31.10.2007. godine iznosio 4,15% (13 mil.EUR-a). Pregled najvećih deponenata banke na 30.06.2008. godine dat je u prilogu Izvještaja.

Ugovori o oročenim depozitima koji su istekli u periodu od posljednje ciljne kontrole se uglavnom obnavljaju. Novozaključeni ugovori o oročenim depozitima bez namjene uglavnom ne sadrže član kojim se omogućava prijevremena isplata oročenog depozita, dok su većina ranije zaključenih ugovora o depozitu aneksirana, čime se ukida mogućnost prijevremenog razročenja sredstava.

Detaljnim analizom najvećih deponenata banke i pojedinačnih ugovora o depozitima, te sagledavanjem analitike kretanja oročenih sredstava, utvrđeno je da je deponent Opština Podgorica prijevremeno razročila nenamjenski oročena sredstva na 6 mjeseci (DP 2008/67 - 0404/940 i DP 2008/72 - 19-1/990), iako u ugovorima o oročenju sredstava nije predviđena mogućnost povlačenja oročenih depozita. Povučeni depoziti čine 6% ukupno oročenih depozita Opštine Podgorica na 30.06.2008. godine.

U ugovorima o oročenim depozitima sa Fondom za razvoj Crne Gore predviđeno je da je Banka na zahtjev deponenta obavezna da izvrši povraćaj sredstava i prije isteka roka dospijeća uz prethodnu najavu od 7 dana. Ovu mogućnost deponent je koristio kod inicijalno zaključenog ugovora o depozitu (DP2006/63.2-01-432-000001.7) od 1 mil.EUR-a od 25.10.2006. godine sa dospjećem na 07.01.2009. godine čiji je saldo na 30.06.2008.godine 56 hilj.EUR-a.

Banka redovno razmatra stanje i trend velikih depozita Banke, te kreira stres scenarija sa mogućnošću ukupnog ili djelimičnog odliva velikih depozita, depozita sa klauzulom mogućnosti povlačenja ili prijevremenog razročenja. Kvalitet urađenih scenarija i analiza koje ih prate je dobar.

Banka koristi dugoročne pozajmice u ukupnom iznosu od 11,4 mil.EUR-a i to od prethodnika CBCG iz primarne emisije u ukupnom iznosu od 223 hilj.EUR-a , od Fonda za razvoj za investiciono kreditiranje preduzeća u ukupnom iznosu od 7.018 hilj.EUR-a, od Agencije za MSP u iznosu od 849 hilj.EUR-a, od Austrijske banke Steiermaerkische iz Graca u iznosu od 3 mil.EUR-a i od Landesbank Berlin AG u iznosu od 354 hilj. EUR-a. Takođe Banka ima i kratkoročnu pozajmicu od LHB Internationale Handelsbank AG u iznosu od 4.950 hilj.EUR-a. Banka koristi dvije slobodne kreditne linije od LHB i Raiffeisen banke u ukupnom iznosu od 1,8 mil.EUR-a. Ukupne pozajmice iznose 18.185 hilj.EUR-a, što predstavlja 3,51% ukupnih obaveza Banke. Pozajmice Banke na 31.10.2007. godine su iznosile 13.576 hilj.EUR-a i predstavljale su 4,03% ukupnih obaveza.

Banka u periodu januar - april 2008. godine pozajmljuje sredstva od Komercijalne Banke AD Budva u ukupnom iznosu 12,3 mil.EUR-a , na osnovu sedam Ugovora o kamatonosnom depozitu. Svi depoziti, osim jednog su korišćeni uz kamatnu stopu od 12%, odnosno 10% na godišnjem nivou, uz jednokratnu naknadu na deponovana sredstva od 1% i uz zateznu kamatu od 3% na mjesečnom nivou na sve dospjele obaveze, od dana dospelosti obaveze za plaćanje do dana izmirenja. Kod dva ugovora deponent se obavezuje da sredstva prenese u

31. juna 2008. godine

depozit na nostro račun Banke kod Commerzbank AG Frankfurt, u ostalim slučajevima kamatonosni depozit je nenamjenski. Sve kamatonosne depozite, osim jednog Banka je vraćala sa kašnjenjem u izmirenju obaveza. Pregled kamatonosnih depozita uzetih od Komercijalne banke Budva je prikazan sljedećom tabelom.

Datum zaključenja ugovora	Iznos depozita (000 EUR-a)	Rok za vraćanje	Datum vraćanja depozita	Dani kašnjenja
10.01.2008	5.000	15.01.08	13.02.08	28
08.02.2008	2.500	11.02.08	10.03.08	29
22.02.2008	1.500	27.02.08	14.03.08	15
10.03.2008	1.000	11.03.08	09.04.08	29
14.03.2008	800	17.03.08	17.03.08	-
09.04.2008	1.070	11.04.08	02.06.08	52
09.04.2008	430	11.03.08	15.04.08	30
Ukupno	12.300			

Banka u periodu decembar 2007 - april 2008. godine koristi devet kratkoročnih međubankarskih deviznih kredita od Atlasmont banke AD Podgorica, u ukupnom iznosu od 11,3 mil.EUR-a. Krediti su korišćeni na kratak rok od 1-10 dana, sa nominalnom kamatnom stopom od 6-7% na godišnjem nivou i efektivnom kamatnom stopom od 10,98% - 44,22% na godišnjem nivou. Atlasmont banka je u pet navrata prenosila kreditna sredstva na nostro račune Prve banke kod Comerzbank AG Frankfurt (1 mil.EUR-a), LHB International Handelsbank AG Frankfurt (3 ugovora u ukupnom iznosu od 4,5 mil.EUR-a) i kod Deutshe bank Frankfurt Germany (2 mil. EUR-a), dok su ostali krediti prenošeni u korist računa Prve banke. Pojedine kredite Banka je izmirivala sa neznatnim kašnjenjem u otplati.

Interna revizija Banke je razmatrala likvidnost Banke na 31.05.2008. godine i sačinila izvještaj o izvršenoj reviziji likvidnosti Banke. Revizija likvidnosti je izvršena u okviru aktivnosti predviđenih planom interne revizije za 2008. godinu. Kvalitet izvještaja nije zadovoljavajući. Izvještaj ne sadrži detaljne komentare i zaključke vezano za sve aspekte koji utiču na likvidnost banke, posebno zaključke o platnom prometu banke uslovljenom bančinom pozicijom likvidnosti. Interni revizor analizira ključne koeficijente likvidnosti, trendove depozita i njihovu strukturu i donosi zaključke opšteg karaktera bez uzročno posljedičnih relacija u tumačenju istih. Preporuke koje je dao interni revizor su uopštene, bez konkretnih prijedloga i zadataka, te alociranja aktivnosti i nosioca u cilju poboljšanja likvidnosti Banke.

Kontrolom je utvrđeno da ne postoji podudaranje pozicija iz dnevnog izvještaja o likvidnosti sa podacima iz izvoda stanja na račun Banke na 30.06.2008. godine. Naime, na poziciji 1.1. - Gotovina, u dnevnom izvještaju o likvidnosti prikazan je veći iznos od iznosa na stanju računa. Kontrola je informisana da su neki od razloga za navedeno neslaganje to što su prolazni računi gotovine nerasknjiženi (uključivanje računa 1003 Gotovina na putu), te da se izvještaj generiše automatski iz svih organizacionih djelova Banke koji često nisu ažurni u evidentiranju nastalih poslovnih promjena. Takođe, iznos gotovine na dan se ne poklapa sa iznosom navedenim u dekadnom izvještaju o likvidnosti. Iznos na poziciji 1.4. Sredstva kod banaka ne poklapa se sa stvarnim stanjem, kako je kontrola informisana, zbog greške u ažuriranju. Takođe, na poziciji 2. Raspoloživa sredstva u inostranstvu, Banka ne prikazuje stvarno stanje na dan, zbog neažurnosti u knjiženju. Preporuka je kontrole da organizacioni djelovi Banke poboljšaju ažuriranje podataka i dnevna knjiženja kako bi račun iz glavne knjige koji generišu pojedine stavke izvještaja o likvidnosti bili usaglašeni sa stvarnim stanjem.

Osim navedenog, Banka u dnevnom izvještaju o likvidnosti ne popunjava pozicije 2. - Dospjeli oročeni depoziti i 3. - Dospjeli krediti i pozajmice - rate po investicionim kreditima u tabeli Stanje dospjelih depozita, kredita i pozajmica. Preporuka je kontrole da Banka kod ovih pozicija uključi iznose depozita i pozajmica i kredita koji su stvarno dospjeli na izvještajni dan. Takođe, u ovoj tabeli iznos depozita po viđenju se ne slaže sa stvarnim iznosom depozita po viđenju na određeni dan, te je neophodno da banka usaglasi salda na ovim računima i tačno izvjesti o stanju depozita po viđenju. Netačnim i nepotpunim popunjavanjem izvještaja o dnevnoj likvidnosti banka krši Zakon o bankama, član 103. po kojem je Banka dužna da priprema i blagovremeno dostavlja Centralnoj banci tačne izvještaje i druge podatke o svom finansijskom stanju i poslovanju.

Izvještaj o ročnoj usklađenosti finansijske aktive i finansijskih obaveza (Obrazac br.4-Tabela B) Banke pokazuje da Banka ima pozitivne kumulativne gapove po svim vremenskim intervalima. Kumulativni gap u odnosu na ukupne izvore sredstava kreće se u rasponu od 5,2%-9,1%. Ukupan kumulativni gap iznosi 32.196 hilj. EUR-a, što predstavlja 6,2% ukupnih izvora sredstava. Banka je internim limitima u poslovanju definisala limite ročne usklađenosti aktive i pasive, kao i kriterijume za izradu Izvještaja o ročnoj usklađenosti. Internim limitima u poslovanju određena je metodologija za raspoređivanje depozita po viđenju po vremenskim intervalima, i to: 85% minimalnog iznosa depozita za 3 mjeseca predstavlja stabilne izvore i raspoređuje se na duže rokove, ali ne duže od 5 godina, 10% depozitnog salda raspoređuje se do 180 dana, a ostatak je u koloni 1-7 dana.

S obzirom na opadajući trend depozita po viđenju u periodu od početka 2008. godine do dana 30.06.2008. godine i na činjenicu da je banka u Obrascu br.4 na dan 30.06.2008. godine u koloni 1-7 dana uključila iznos od 22.661 hilj. EUR-a što predstavlja 18,43% ukupnih depozita po viđenju, preporuka je kontrole da Banka uključi u prvu kolonu Izvještaja veći iznos depozita po viđenju, radi realnijeg prikazivanja potencijalnih obaveza Banke po osnovu odliva depozita po viđenju.

Banka vrši testiranje likvidnosti u različitim situacijama korišćenjem više vrsta stres scenarija jednom mjesečno. Na dan 30.06.2008. godine, Banka koristi sljedeće pretpostavke: 1) povlačenje ukupnog depozita najvećeg deponenta iz javnog sektora (Opština Bar), 2) povlačenje 100% depozita po viđenju 15 najvećih deponentata (10.750 hilj. EUR-a) i 3) pesimistička varijanta - povlačenje 100% oročenih depozita pravnih lica koji dospijevaju za vraćanje u periodu od 01.07.2008. - 30.09.2008. godine (5.842 hilj. EUR-a), odnosno pretpostavka da se oročeni depoziti koji dospijevaju za vraćanje u narednom kvartalu neće obnoviti, uz istovremeno povlačenje 50% ukupnih depozita Fondova - Fonda PIO i Fonda za razvoj RCG (u Ugovoru o oročenom depozitu Fonda za razvoj postoji klauzula o mogućnosti prijevremenog razročenja sredstava), uz planiranu naplatu kredita od 20%, pretpostavku da Banka plasira novih kredita u iznosu od 15.000 hilj. EUR-a, kao i uz pretpostavku da neće biti nikakvih novih oročenja. Banka na raspolaganju ima sredstva kreditne linije ugovorene sa: LHB Internationale Handelsbank AG u iznosu od 1.000 hilj. EUR-a i Raiffeisen Zentralbank u iznosu od 1.500 hilj. EUR-a. Uticaj posljedica navedenih pretpostavki ogleda se na odnos likvidne aktive, likvidne aktive i kratkoročne pasive kroz minimalni dnevni koeficijent likvidnosti. Banka testira likvidnost sa i bez upotrebe dodatnih sredstava - kreditnih linija kroz minimalni dnevni pokazatelj likvidnosti. Osim toga, Banka vrši gap analizu ročne usklađenosti koristeći navedene tri pretpostavke. Rezultat pretpostavki su pozitivni kumulativni gapovi u svim vremenskim intervalima.

Osim navedenog, Banka testira likvidnost bazirajući se na promjene strukture dospjeća depozita i kredita kroz gap analizu. Prvi slučaj uključuje pretpostavku da će se krediti i ostala potraživanja do 90 dana smanjiti 15%, a preko 90 dana će se povećati 1-5%, da će se

30. juna 2008. godine

depoziti do 90 dana povećavati za 20%, a preko 90 dana će se umanjiti za 5% (optimistička varijanta). U tom slučaju svi kumulativni gapovi su pozitivni. U drugom slučaju pretpostavljeno je da će se krediti i ostala potraživanja do 90 dana smanjiti za 25%, a preko 90 dana će se povećati za 5%, depoziti do 90 dana će se povećavati za 45-50%, a preko 90 dana će se umanjiti za 10-15% (pesimistička varijanta). U ovom slučaju negativni kumulativni gapovi su u periodu od 31-90 dana, 91-180 dana i 181-365 dana. Kontrola konstatuje da su urađena stres scenarija na zadovoljavajućem nivou.

Tokom kontrole sagledana je i praksa odobravanja kredita i politika obezbjeđivanja potraživanja novčanim kolateralima, koja u značajnoj mjeri ima uticaj na jačanje depozitnog potencijala i likvidnost Banke. Novčani kolaterali Banke su stabilni i imaju rastući trend. U odnosu na prethodnu kontrolu (finansijske informacije sa stanjem na dan 31.10.2007. godine), ukupni krediti su porasli sa 308.943 hilj. EUR-a na 473.654 hilj. EUR-a, odnosno za 53,31%. U istom periodu, novčana sredstva koja služe ka sredstvo obezbjeđivanja naplate potraživanja po osnovu odobrenih kredita su porasla sa 65.773 hilj. EUR-a na 138.025 hilj. EUR-a, što predstavlja rast od 109,85%. Takođe, ukupne garancije su u navedenom periodu porasle za 50,75%, dok su oročeni depoziti koji predstavljaju kolateral po datim garancijama porasli za 119,18%.

Predmet kontrole bili su i dio kredita i garancija obezbijeđeni novčanim kolateralom koji su pregledani i u predhodnoj kontroli. Banka je u periodu od 31.10.2007. godine 30.06.2008. godine naplatila potraživanja od Holding kompanije Željazara Nikšić kao i značajan dio potraživanja kompanija Property Investments, Vila Park DOO i MR Inženjering. Takođe, krediti koji su u navedenom periodu odobreni kompanijama Eurofond AD i Maprenat DOO Tivat dodatno dodatno su obezbijeđeni novčanim kolateralom.

Pregled uzorka kredita i garancija u posljednje dvije kontrole:

R. br.	Naziv	Stanje potraživanja na dan 31.10.2007.*			Novčani kolateral na dan 31.10.2007.*	Stanje potraživanja na dan 30.06.2008.			Novčani kolateral na dan 30.06.2008.
		Kredit	Garancije	Ukupno		Kredit	Garancije	Ukupno	
1.	Slobšar & Cok DOO	5.500.000,00	-	5.500.000,00	3.000.000,00	5.500.000,00	-	5.500.000,00	3.000.000,00
2.	Eurofond	3.700.000,00	-	3.700.000,00	-	6.636.999,92	-	6.636.999,92	5.135.999,92
3.	Maprenat	1.979.371,57	410.000,00	2.389.371,57	1.979.371,57	2.778.392,39	270.000,00	2.980.021,16	2.778.392,39
4.	Property investments	6.752.475,83	-	6.752.475,83	5.261.633,22	1.306.923,67	-	1.306.923,67	1.306.923,67
5.	Vila Park DOO	3.206.837,01	-	3.206.837,01	1.000.000,00	197.499,22	-	197.499,22	197.499,22
6.	MR Inženjering	3.462.105,60	-	3.462.105,60	-	305.080,11	-	305.080,11	196.217,88
7.	Željezara	3.000.000,00	1.467.357,40	4.467.357,40	3.000.000,00	-	100.000,00	100.000,00	-
8.	San Investments	7.009.114,39	-	7.009.114,39	3.700.000,00	7.002.763,29	-	7.002.763,29	7.002.763,29
9.	Budva Investment	3.756.800,00	-	3.756.800,00	790.000,00	3.756.802,00	-	3.756.802,00	2.925.021,24
10.	Bjelasica Rada	-	-	-	-	109.400,00	257.787,96	367.187,96	-
	Ukupno	38.366.704,40	1.877.357,40	40.244.061,80	18.731.004,79	27.593.860,60	627.787,96	28.221.648,56	22.542.817,61

* Datum prethodne kontrole